

Документ подписан простой электронной подписью
Информация о владельце:
ФИО: Сыров Игорь Анатольевич
Должность: Директор
Дата подписания: 27.06.2022 16:33:12
Уникальный программный ключ:
b683afe664d7e9f64175886cf9626a196149ad5b

СТЕРЛИТАМАКСКИЙ ФИЛИАЛ
ФЕДЕРАЛЬНОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО БЮДЖЕТНОГО ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО
УЧРЕЖДЕНИЯ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ
«БАШКИРСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ»

Факультет
Кафедра

Башкирской и тюркской филологии
Башкирской филологии

Аннотация рабочей программы дисциплины (модуля)

дисциплина

Б1.В.05 Башкирская диалектология

часть, формируемая участниками образовательных отношений

Направление

44.03.05
код

Педагогическое образование (с двумя профилями подготовки)
наименование направления

Программа

Родной (башкирский) язык и литература, Иностранный язык

Форма обучения

Очная

Для поступивших на обучение в
2019 г.

Стерлитамак 2022

1. Перечень планируемых результатов обучения по дисциплине, соотнесенных с установленными в образовательной программе индикаторами достижения компетенций

Формируемая компетенция (с указанием кода)	Код и наименование индикатора достижения компетенции	Результаты обучения по дисциплине (модулю)
ПК-2. Способен выделять структурные элементы, входящие в систему познания предметной области (в соответствии с профилем и уровнем обучения), анализировать их в единстве содержания, формы и выполняемых функций	ПК-2.1. Знает структурные элементы, входящие в систему познания предметной области, выделяет и анализирует единицы различных уровней языковой системы в единстве их содержания, формы и функций, мир художественного произведения как культурно-эстетического феномена и литературных явлений в их структурном единстве и функциях	Обучающийся должен: Знать основные диалекты башкирского языка, особенности говоров башкирских диалектов на разных языковых уровнях (фонетическом, морфологическом, синтаксическом и лексическом); историческое наследие и культурные традиции, специальную (отраслевую) научную и методическую литературу, связанную с проблемами диалектологии башкирского и тюркских языков.
	ПК-2.2. Умеет находить структурные элементы, входящие в систему познания предметной области, анализировать, синтезировать, применять системный подход в соответствии с поставленными задачами.	Обучающийся должен: Уметь выделять группы говоров, описывать диалектный ландшафт своего района; знать их историю, читать и анализировать записи диалектной речи, определить и объяснить особенности микросистемы говора, адекватно соотнести их с уровнями языковой системы, определить территориальную принадлежность говора.
	ПК-2.3. Владеет навыками анализа и интерпретации литературных и языковых явлений в единстве содержания, формы и выполняемых функций.	Обучающийся должен: Владеть методикой систематического анализа диалектных текстов на всех уровнях языка, чтения и транскрибирования диалектных текстов, навыком работы с диалектными словарями разных типов.

2. Цели и место дисциплины (модуля) в структуре образовательной программы

Цели изучения дисциплины:

1. Знакомство студентов с одной из разновидностей башкирского языка – башкирским диалектным языком в его современном состоянии;
2. Описание его системы и группировку башкирских говоров.

Дисциплина «Башкирская диалектология» относится к части, формируемой участниками образовательных отношений.

Дисциплина изучается на 1 курсе в 2 семестре

3. Объем дисциплины (модуля) в зачетных единицах с указанием количества академических или астрономических часов, выделенных на контактную работу обучающихся с преподавателем (по видам учебных занятий) и на самостоятельную работу обучающихся

Общая трудоемкость (объем) дисциплины составляет 3 зач. ед., 108 акад. ч.

Объем дисциплины	Всего часов
	Очная форма обучения
Общая трудоемкость дисциплины	108
Учебных часов на контактную работу с преподавателем:	
лекций	16
практических (семинарских)	32
другие формы контактной работы (ФКР)	0,2
Учебных часов на контроль (включая часы подготовки):	
зачет	
Учебных часов на самостоятельную работу обучающихся (СР)	59,8

Формы контроля	Семестры
зачет	2

4. Содержание дисциплины (модуля), структурированное по темам (разделам) с указанием отведенного на них количества академических часов и видов учебных занятий

4.1. Разделы дисциплины и трудоемкость по видам учебных занятий (в академических часах)

№ п/п	Наименование раздела / темы дисциплины	Виды учебных занятий, включая самостоятельную работу обучающихся и трудоемкость (в часах)			
		Контактная работа с преподавателем			СР
		Лек	Пр/Сем	Лаб	
1	Башкирская диалектология как раздел языкознания.	8	8	0	26
1.1	Предмет изучения, цель и задачи курса.	2	2	0	8
1.2	Из истории изучения башкирских диалектов. Дооктябрьский период. Башкирская диалектология в 20-30-х гг. XX столетия.	2	2	0	8
1.3	Башкирская диалектология в 40-60-х гг. XX	4	4	0	10

	столетия. Деятельность Т.Г.Баишева. Вклад профессора Дж.Г.Киекбаева в изучение башкирской диалектологии. Научная деятельность Н.Х.Ишбулатова, Н.Х.Максютовой, С.Ф.Миржановой, Р.З.Шакурова в области башкирской диалектологии.				
2	Критерии классификации башкирских диалектов и говоров.	8	24	0	33,8
2.1	Опыт классификации башкирских диалектов и говоров.	2	2	0	8
2.2	Система диалектов башкирского языка, основные классификации. Восточный диалект: основные говоры, территория распространения, фонетические, лексические и морфологические особенности.	2	6	0	10
2.3	Южный диалект: основные говоры, территория распространения, фонетические, лексические и морфологические особенности.	2	8	0	8,8
2.4	Северо-западный диалект: основные говоры, территория распространения, фонетические, лексические и морфологические особенности.	2	8	0	7
	Итого	16	32	0	59,8

4.2. Содержание дисциплины, структурированное по разделам (темам)

Курс практических/семинарских занятий

№	Наименование раздела / темы дисциплины	Содержание
1	Башкирская диалектология как раздел языкознания.	
1.1	Предмет изучения, цель и задачи курса.	Диалектология фәнненең фәнни һәм практик әһәмиәте. Диалектология, диалект, һөйләш һәм һөйләшсә терминдары. Диалектологияны тел тарихы менән бәйләп өйрәнәү. Өзәби телде байытыу һәм уның нормаларын камиллаштырыу өсөн диалекттарзы файзаланыу. Башкорт кәбилә-ырыузар системаһы һәм диалекттар. Халык теленең территориаль һәм социаль үзенсәлектәре. Телдең ерле үзенсәлектәре: айырым социаль төркөм кешеләренең тел үзенсәлектәре. Өзәби тел һәм диалекттар. Диалекттар шарттарында башкорт телен укытыу.
1.2	Из истории изучения башкирских диалектов. Дооктябрьский период. Башкирская диалектология в 20-30-х гг. XX столетия.	Башкорт диалекттарын өйрәнәү тарихы. Октябрь революцияһына тиклем башкорт телен һәм диалекттарын өйрәнәү (В.В.Радлов, А.Г.Бессонов, В.Катаринский, Н.Ф.Катанов, М.Кулаев, М.Бикчурин һ.б.). XX быуаттың 20-30-сы йылдарында башкорт диалекттарын өйрәнәү. Н.К.Дмитриевтың диалектолог буларак

		эшмәкәрлеге. Диалекталь берәмектәрзе йыйыу, өйрәнеу методы хақында. Диалекттарзы һәм һөйләштәрзе төркөмләү критерийзары.
1.3	Башкирская диалектология в 40-60-х гг. XX столетия. Деятельность Т.Г.Баишева. Вклад профессора Дж.Г.Киекбаева в изучение башкирской диалектологии. Научная деятельность Н.Х.Ишбулатова, Н.Х.Максютовой, С.Ф.Миржановой, Р.З.Шакурова в области башкирской диалектологии.	Т.Г.Байышев эшмәкәрлеге. Уның башкорт диалекттарын һәм һөйләштәрен классификацияһы. Был классификацияның ыңғай һәм кире яктары. Т.Г.Байышев – башкорт диалектологияһы буйынса тәүге монография авторы. Ж.Г.Кейекбаевтың диалектолог буларак эшмәкәрлеге. Уның диалекттарзы һәм һөйләштәрзе билдәләүзәге төп принциптары. Ж.Г.Кейекбаев классификацияһы, уның ыңғай һәм кире яктары. Н.Х.Ишбулатовтың, Н.Х.Мәксүтованың, С.Ф.Миржанованың, Р.З.Шәкүровтың башкорт теленең диалекттарын өйрәнеүгә индергән өлөшө. Башкорт теленең диалекттары буйынса монографик хезмәттәр. Башкорт һөйләштәре һүзлеге өсөн материал туплау, һүзлекте төзөү принциптарын асыклау. Башкорт һөйләштәрен һәм диалекттарын монографик, лингвогеографик, сағыштырма һәм сағыштырма-тарихи планда өйрәнеү. Һөйләштәр буйынса материалдар йыйыу, уны системалаштырыу. Башкорт һөйләштәренең һүзлектәре. Башкорт диалектологияһы фәненең хәзерге торошо.
2	Критерии классификации башкирских диалектов и говоров.	
2.1	Опыт классификации башкирских диалектов и говоров.	Башкорт телендә диалекттарзы һәм һөйләштәрзе бер-береһенән айыра торған иң мөһим үзенсәлектәр: Күплек ялғаузарының, һүзәң ниндәй өнгә бөтөүенә карап, төрлөсә килеүе: көнсығыш диалектта күплек ялғаузары, тартынкылар ассимиляцияһы буйынса, дүрт төрлө кулланыла: -тар, -дар, -зар, -лар (-тәр, -дәр, -зәр, -ләр), көньяк һәм төньяк-көнбайыш диалекттарза ике төрлө килә: -лар, - нар (-ләр, -нәр). Һүз яһаусы (исем, сифат, рәүеш һәм кылым яһаусы ялғаузар) һәм килеш ялғаузары, һүзәң ниндәй өнгә бөтөүенә карап, төрлөсә килә. с — һ — ҫ өндәренең кулланылышы. Күпселек бүтән төрки телдәрендәге ч өнөнөң көнсығыш һәм көньяк диалекттарза эзмә-эзле с өнөнә күскән булыуы. Төньяк-көнбайыш диалект һөйләштәрендә был

		<p>уринда с менэн ч өндәренен катнаш характерза кулланылыуы.</p> <p>Һүз һәм ижек башында ж~й өндәренен сиратлашыуы.</p> <p>Октябрь революцияһына тиклем башкорт диалекттарын төркөмләү тәҗрибәһе.</p> <p>Ғ.Дәүләтшиндин, Т.Байышевтың, Ж.Ғ.Кейекбаевтың, С.Ф.Миржанованың, Н.Х.Мәксүтованың, Н.Х.Ибулатовтың, Р.З.Шәкүровтың башкорт диалекттарын төркөмләү критерийзари.</p>
2.2	<p>Система диалектов башкирского языка, основные классификации. Восточный диалект: основные говоры, территория распространения, фонетические, лексические и морфологические особенности.</p>	<p>Көнсығыш диалектка караған һөйләштәрҙең сағыштырма фонетикаһы.</p> <p>а. Кызыл һөйләше</p> <p>б. Әй һөйләше</p> <p>в. Миәс һөйләше</p> <p>г. Арғаяш һөйләше</p> <p>ғ. Салйот һөйләше</p> <p>Көнсығыш диалектка караған һөйләштәрҙең сағыштырма морфологияһы.</p> <p>а. Кызыл һөйләше</p> <p>б. Әй һөйләше</p> <p>в. Миәс һөйләше</p> <p>г. Арғаяш һөйләше</p> <p>ғ. Салйот һөйләше</p> <p>Көнсығыш диалектка караған һөйләштәрҙең сағыштырма лексикаһы.</p> <p>а. Кызыл һөйләше</p> <p>б. Әй һөйләше</p> <p>в. Миәс һөйләше</p> <p>г. Арғаяш һөйләше</p> <p>ғ. Салйот һөйләше</p>
2.3	<p>Южный диалект: основные говоры, территория распространения, фонетические, лексические и морфологические особенности.</p>	<p>Көнъяк диалектка караған һөйләштәрҙең сағыштырма фонетикаһы.</p> <p>а. Эйек-һакмар һөйләше</p> <p>б. Урта һөйләш</p> <p>в. Дим һөйләше</p> <p>Көнъяк диалектка караған һөйләштәрҙең сағыштырма морфологияһы.</p> <p>а. Эйек-һакмар һөйләше</p> <p>б. Урта һөйләш</p> <p>в. Дим һөйләше</p> <p>Көнъяк диалектка караған һөйләштәрҙең сағыштырма лексикаһы</p> <p>а. Эйек-һакмар һөйләше</p> <p>б. Урта һөйләш</p> <p>в. Дим һөйләше</p>
2.4	<p>Северо-западный диалект: основные говоры, территория распространения,</p>	<p>Төнъяк-көнбайыш диалектка караған һөйләштәрҙең сағыштырма фонетикаһы.</p>

	фонетические, лексические и морфологические особенности.	<p>а. Каризел һөйләше б. Танып һөйләше в. Түбәнге ағизел-ык һөйләше г. Ғәйнә һөйләше Төньяк-көнбайыш диалектка караған һөйләштәрҙең сағыштырма морфологияһы.</p> <p>а. Каризел һөйләше б. Танып һөйләше в. Түбәнге ағизел-ык һөйләше г. Ғәйнә һөйләше Төньяк-көнбайыш диалектка караған һөйләштәрҙең сағыштырма лексикаһы.</p> <p>а. Каризел һөйләше б. Танып һөйләше в. Түбәнге ағизел-ык һөйләше г. Ғәйнә һөйләше</p>
--	--	--

Курс лекционных занятий

№	Наименование раздела / темы дисциплины	Содержание
1	Башкирская диалектология как раздел языкознания.	
1.1	Предмет изучения, цель и задачи курса.	<p>Диалектология фәнненең фәнни һәм практик әһәмиәте. Диалектология, диалект, һөйләш һәм һөйләшсә терминдары.</p> <p>Диалектологияны тел тарихы менән бәйләп өйрәнеү. Өзәби телде байытыу һәм уның нормаларын камиллаштырыу өсөн диалекттарҙы файзаланыу. Башкорт кәбилә-ырыуҙар системаһы һәм диалекттар. Халык теленең территориаль һәм социаль үзенсәлектәре. Телдең ерле үзенсәлектәре: айырым социаль төркөм кешеләренең тел үзенсәлектәре. Өзәби тел һәм диалекттар. Диалекттар шарттарында башкорт телен укытыу.</p>
1.2	Из истории изучения башкирских диалектов. Дооктябрьский период. Башкирская диалектология в 20-30-х гг. XX столетия.	<p>Башкорт диалекттарын өйрәнеү тарихы. Октябрь революцияһына тиклем башкорт телен һәм диалекттарын өйрәнеү (В.В.Радлов, А.Г.Бессонов, В.Катаринский, Н.Ф.Катанов, М. Кулаев, М.Бикчурин һ.б.). XX быуаттың 20-30-сы йылдарында башкорт диалекттарын өйрәнеү. Н.К.Дмитриевтың диалектолог буларак эшмәкәрлеге. Диалекталь берәмектәрҙе йыйыу, өйрәнеү методы хақында. Диалекттарҙы һәм һөйләштәрҙе төркөмләү критерийҙары.</p>
1.3	Башкирская диалектология в 40-60-х гг. XX столетия. Деятельность Т.Г.Баишева. Вклад профессора Дж.Г.Киекбаева в изучение	<p>Т.Ф.Байышев эшмәкәрлеге. Уның башкорт диалекттарын һәм һөйләштәрҙең классификацияһы. Был классификацияның ыңғай һәм кире яктары. Т.Ф.Байышев –</p>

	<p>башкирской диалектологии. Научная деятельность Н.Х.Ишбулатова, Н.Х.Максютовой, С.Ф.Миржановой, Р.З.Шакурова в области башкирской диалектологии.</p>	<p>башкорт диалектологияһы буйынса тәүге монография авторы. Ж.Ғ.Кейекбаевтың диалектолог буларак эшмәкәрлеге. Уның диалекттарзы һәм һөйләштәрзе билдәләүзәге төп принциптары. Ж.Ғ.Кейекбаев классификацияһы, уның ыңғай һәм кире яктары. Н.Х.Ишбулатовтың, Н.Х.Мәксүтованың, С.Ф.Миржанованың, Р.З.Шәкүровтың башкорт теленең диалекттарын өйрәнеүгә индергән өлөшө. Башкорт теленең диалекттары буйынса монографик хезмәттәр. Башкорт һөйләштәре һүзлеге өсөн материал туплау, һүзлектә төзөү принциптарын асыклау. Башкорт һөйләштәрен һәм диалекттарын монографик, лингвогеографик, сағыштырма һәм сағыштырма-тарихи планда өйрәнеү. Һөйләштәр буйынса материалдар йыйыу, уны системалаштырыу. Башкорт һөйләштәренең һүзлектәре. Башкорт диалектологияһы фәненең хәзерге торошо.</p>
<p>2</p>	<p>Критерии классификации башкирских диалектов и говоров.</p>	
<p>2.1</p>	<p>Опыт классификации башкирских диалектов и говоров.</p>	<p>Башкорт телендә диалекттарзы һәм һөйләштәрзе бер-береһенән айыра торған иң мөһим үзенсәлектәр: Күплек ялғауларының, һүзәң ниндәй өнгә бөтөүенә карап, төрлөсә килеүе: көнсығыш диалектта күплек ялғаулары, тартынкылар ассимиляцияһы буйынса, дүрт төрлө кулланыла: -тар, -дар, -зар, -лар (-тәр, -дәр, -зәр, -ләр), көньяк һәм төньяк-көнбайыш диалекттарза ике төрлө килә: -лар, - нар (-ләр, -нәр). Һүз яһаусы (исем, сифат, рәүеш һәм кылым яһаусы ялғаулар) һәм килеш ялғаулары, һүзәң ниндәй өнгә бөтөүенә карап, төрлөсә килә. с — һ — ҫ өндәренең кулланылышы. Күпселек бүтән төрки телдәрендәге ч өнөнөң көнсығыш һәм көньяк диалекттарза эзмә-эзле с өнөнә күскән булыуы. Төньяк-көнбайыш диалект һөйләштәрендә был урында с менән ч өндәренең катнаш характерза кулланылыуы. Һүз һәм ижек башында ж~й өндәренең сиратлашыуы. Октябрь революцияһына тиклем башкорт диалекттарын төркөмләү тәҗрибәһе. Ғ.Дәүләтшиндиң, Т.Байышевтың, Ж.Ғ.Кейекбаевтың, С.Ф.Миржанованың,</p>

		Н.Х.Мәксүтованың, Н.Х.Ибулатовтың, Р.З.Шәкүровтың башкорт диалекттарын төркөмләү критерийлары.
2.2	Система диалектов башкирского языка, основные классификации. Восточный диалект: основные говоры, территория распространения, фонетические, лексические и морфологические особенности.	Башкорт теленең диалекттары һәм һөйләштәре. Көнсығыш диалект һәм уның һөйләштәре: таралыу территорияһы; фонетик, морфологик, лексик үзенсәлектәре. Көнсығыш диалекттың һөйләштәрен өйрәнеү тарихы.
2.3	Южный диалект: основные говоры, территория распространения, фонетические, лексические и морфологические особенности.	Көнъяк диалект һәм уға караған һөйләштәр: таралыу территорияһы; фонетик, морфологик, лексик билдәләре. Көнъяк диалектка караған һөйләштәрҙең сағыштырма фонетикаһы. Көнъяк диалектка караған һөйләштәрҙең сағыштырма морфологияһы һәм лексикаһы. Көнъяк диалекттың һөйләштәрен өйрәнеү тарихы.
2.4	Северо-западный диалект: основные говоры, территория распространения, фонетические, лексические и морфологические особенности.	Төнъяк-көнбайыш диалект. Төнъяк-көнбайыш диалектка айырым телселәрҙең караштары, бөгөнгө көндә уның башкорт теле составындағы статусы. Диалекттың таралыу территорияһы, фонетик, морфологик, лексик үзенсәлектәре. Төнъяк-көнбайыш диалекттың һузынғылар системаһында башкорт эзәби теле менән уртаклығы. Лексика өлкәһендәге берҙәмлек.